

Резанова А. І.

Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
Науковий керівник – Медведь О. В., канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри прикладної лінгвістики

СПОСОБИ ТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ АВІАЦІЙНИХ ТЕРМІНІВ

Сучасна українська термінологічна лексика становить особливу підсистему (терміносистему) у складі лексичної системи сучасної української літературної мови. Її дослідження мають ґрунтуватися на врахуванні зовнішньомовних ознак – впливу інтенсивного розвитку науки, техніки, суспільного життя в країні.

Мета – окреслити характерні риси утворення простих і складних термінів морфологічним способом, визначити основні морфологічні словотвірні типи технічної термінології.

Переважає більшість простих термінів – назв приладів, виробів, їхніх елементів, збірних назв – утворюються суфіксальним способом і лише окремі – префіксально-суфіксальні утворення. Найпродуктивнішими є словотвірні типи з суфіксами *-нн(я)*, *-к(а)*.

Є. А. Василевська за частиномовною ознакою – твірною основою – дає класифікацію основних іменникових дериваційних типів. За цією класифікацією спробуємо визначити основні дериваційні типи термінів.

Перший тип. Терміни, утворені поєднанням іменникової та дієслівної основ за допомогою інтерфіксів *-о*, *-е* або *-є*, які вважаються однією з основних релевантних ознак таких складних дериватів: *напівочищення, котлобудування, залізovidбірник, вантажоприймальник, електрозварювання*.

Другий тип. Складні слова, утворені внаслідок поєднання двох іменникових основ за допомогою інтерфікса: *автопілот, радіотехніка, металознавець, машинобудівник, теплотехнік, радіолюбитель*.

Третій тип. Складні слова, утворені внаслідок поєднання двох лексично однорідних іменникових основ: *кілограм-метр, гектограм, мікрометр, мікроампер, тонно-кілометр, децилітр, дециметр, гектограм, гектолітр*.

Четвертий тип. Складні іменники, які утворені поєднанням прикметникової та іменникової основ. Основи термінів поєднуються інтерфіксом, причому друга основа ускладнена суфіксом: *поляриметр, синхрофазотрон, телевимірювання, тепловідвід, ультрафільтр*.

П'ятий тип. Терміни-композиції, у яких другий компонент дієслівний, утворюються поєднанням іменникової, прислівникової та дієслівної основ за допомогою сполучних голосних *-о*, *-е*: *всюдихід*, *далекомір*, *скороход*, *багатоверстатник*. У цьому типі термінів особливо продуктивні слова з другим дієслівним компонентом *-мір* (*биттємір*, *витратомір*, *вологомір*, *вогнемір*), *-граф* (*манóграф*, *геліограф*, *гігрóграф*, *кристалогрaф*), *-метр* (*тераометр*, *термобарометр*, *тотальрефракто́метр*, *ультрамікрометр*).

Шостий тип. Складні терміни, утворені з числівникової основи у формі родового відмінка та іменникової: *двобайтовий*, *двозаломлення*, *восьмибітовий*, *одноперехідність*, *першосортність*, *п'ятикутник*.

Сьомий тип. Складні терміни, які становлять поєднання займенникової та іменникової основ: *самоаналіз*, *самодвигун*, *самопізнання*, *собівартість*, *самозбереження*. Сполучним у цих термінах виступає голосний *-о*. Зв'язок між основами підрядний. Найпродуктивнішими є складні терміни з першою займенниковою основою *сам-*: *саморух*, *самодвигун*, *самовідвід*.

Значна частина термінів твориться за допомогою запозичених основ типу: *авіа-* (*авіабудівник*, *авіамодель*, *авіатехніка*), *авто-* (*автозчеплення*, *автогрейдер*, *авточенник*), *аеро-* (*аерожолоб*, *аерограф*, *аерообприскувач*).

Отже, у сучасній термінології помітно зросла роль основоскладання. Велику роль у поповненні термінів-композицій відіграють власне українські терміноелементи, хоч питома вага терміноелементів іншомовного походження досі є високою. Морфологічний спосіб у творенні слів був і залишається одним із найбагатших джерел поповнення технічної термінології. Він сприяє більш повному, глибокому, точному й розчленованому вираженню думки і є матеріалом для подальшого дослідження.